

Glasaal uit het (diepste) dal?

Vrijwilligers meten hoogste aantallen glasaal sinds 2000

Kruisnetmonitoring zoals toegepast door vrijwilligersteams in het kader van 'Samen voor de Aal' en de 'Ecologische Verbindingszone Noordzeekanaal en Ommelanden', hier is team de Noord in actie.

Uit tellingen dit jaar door onderzoekers en vrijwilligers langs de Nederlandse kust, komt een flinke verhoging in de aantallen glasalen naar voren. De Europese aal (*Anguilla anguilla*) is echter nog steeds een internationaal ernstig bedreigde diersoort. Sinds 2000 schommelt het aantal glasalen in de Noordzeeregio namelijk rond de 1,5% ten opzichte van de jaren 60 en 70.

TEKST

Remko Verspui, Martijn Schiphouwer,
Sanne Ploegaert en Edo Goverse
(RAVON)

ILLUSTRATIES

Arthur de Bruin, Sanne Ploegaert,
RAVON en WGEEL

Ieder voorjaar, meestal met een piek in april, trekken de jonge doorzichtige glasalen vanaf zee onze binnenwateren in. Hierbij worden ze geholpen door getijdenstromen en migreren ze actief op de geur van verschillende zoete en brakke waterstromen. De glasalen hebben dan vanaf de paai-gronden ergens in de Sargassozee inmiddels een reis van circa 6.000 kilometer achter de rug. Wetenschappers hebben de exacte voortplantingslocatie van de Europese aal tot op heden niet kunnen ontdekken. Ook verschillen inzichten of de reis terug naar de Europese kusten één, twee of drie jaar duurt. Hoe dan ook, de glasalen komen sinds jaar en dag in het voorjaar voor onze kust voor en willen naar binnen trekken. Daarbij liggen verschillende obstakels op hun route zoals sluisen en gemalen.

Toename in gegevens

Op verschillende locaties waar glasalen obstakels tegenkomen worden ze geteld met behulp van kruisnetten. Op deze manier wordt inzicht verkregen in het aanbod van deze trekvisen langs de Nederlandse kust. Bij Den Oever worden al sinds 1938 door visserijbiologen dergelijke gegevens verzameld. Sinds 1990 is het aantal monitoringslocaties langs de kust vergroot tot meer dan 10 en sinds 2000 is het aantal locaties gegroeid tot meerdere tientallen. Dit is vooral een gevolg van een aantal grootschalige monitoringsprojecten dat is uitgevoerd langs de Waddenzee (2001-2003 / 2012-2015), in Zeeland (2006-2013 / 2017-2018), langs het Noordzeekanaal (2014-2018) en Zuid-Holland (2015-2018). Daarnaast hebben ook op kleinere schaal kruisnettingen plaatsgevonden zoals in 2006 op meerdere locaties in Zuid-Holland. Langs de Waddenzee hebben Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en Wetterskip Fryslân daarnaast de reeksen voor gemaal Roptazijl en gemaal De Helsdeur doorgezet waardoor data zijn verzameld tot en met 2018. Alles bij elkaar zijn vanaf 2001 op meer dan 60 locaties gegevens verzameld over meerdere jaren.

Vrijwilligersmonitoring

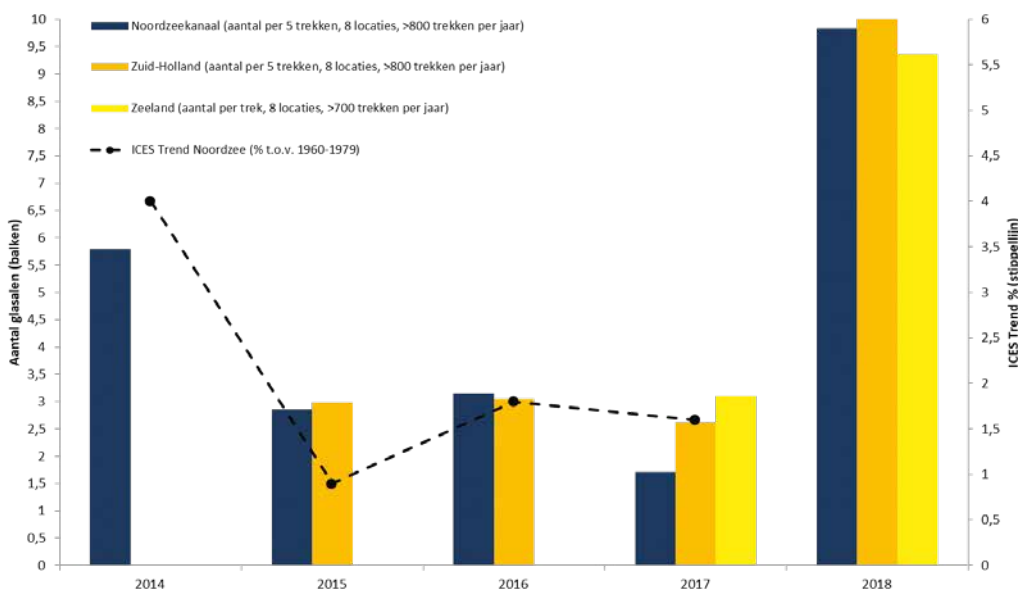
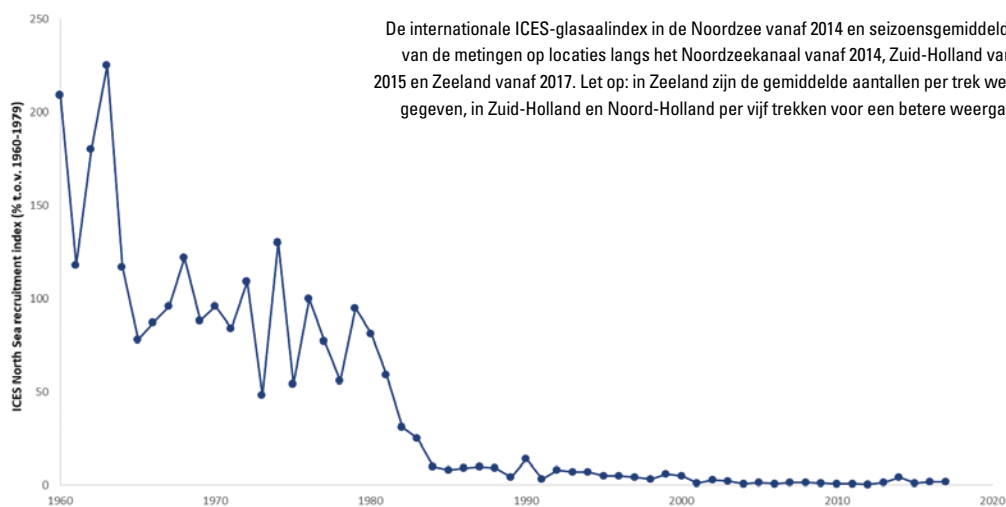
Dit jaar heeft monitoring in Noord-Holland, Zuid-Holland en Zeeland plaatsgevonden. Deze monitoring maakte deel uit van de programma's 'Ecologische Verbindingszone Noordzeekanaal en Ommelanden' en 'Samen voor de Aal'. De aanpak binnen deze programma's is op elkaar afgestemd en zo worden handen ineen geslagen voor betere resultaten. Teams van vrijwilligers monitoren gedurende het voorjaar (februari-juni) op vaste dagen, tweemaal per week vanaf een half uur na zonsondergang en voeren per bezoek minimaal vijf trekken uit met een kruisnet van één vierkante meter.

Jaarlijks wordt op zo'n 40 locaties geteld, waarbij ruim 150 vrijwilligers veelal afkomstig uit de sportvisserij en een aantal beroepsvissers betrokken zijn. Alle data worden digitaal ingevoerd in een centrale database en gecontroleerd. Deze methode is eenvoudig, hanteerbaar en via een protocol gestandaardiseerd. Door jaarlijks te werken met een groot aantal bezoeken over het seizoen en door te meten op een groot aantal locaties, ontstaat per locatie een beeld van de dichtheden aan glasaal en wordt het mogelijk voor verschillende regio's trends te bepalen.

Resultaten

De aantallen glasaal zijn zeer sterk teruggelopen sinds de jaren 80 van de 20e eeuw. De internationale trend van de ICES

Working Group Eel (WGEEL) laat zien dat in de Noordzeeregio de aantallen vanaf 2001 gemiddeld nog maar rond de 1,5% liggen ten opzichte van die in de jaren 60 en 80. Daarbij is internationaal een opleving naar circa 4 procent gemeten in 2014. In Nederland werden in 2013 en 2014 relatief hogere aantallen waargenomen in de tellingen langs de Waddenzee (project Ruim Baan Voor Vissen) en die voor de Glasaalindex van Wageningen Marine Research (Nederlandse bijdrage aan Europese index van ICES WGEEL). Dit jaar laten de tellingen uit Noord-Holland, Zuid-Holland en Zeeland zien dat ten opzichte van de 'magere' jaren 2015, 2016 en 2017 de aantallen in 2018 gemiddeld drie tot vier keer hoger liggen. Onderlinge vergelijking van de verschillende opgebouwde

Internationale ICES-trend voor de intrek van glasaal in de Noordzeeregio, percentage ten opzichte van het gemiddelde van 1960-1979.

reeksen laat zien dat 2018 hoger uitpakt dan 2014 met de hoogst gemeten aantallen na het jaar 2000. Naar verwachting zal de landelijke Glasaalindex, die dit najaar bekend wordt gemaakt, dit beeld bevestigen.

Beschouwing

De aalpopulatie is in Europa met 90 procent achteruit is gegaan en daarom is de soort door het IUCN opgenomen in de internationale Rode Lijst als 'ernstig bedreigd'. Voor Nederland kunnen we dit intrekseizoen daarom als een lichtpuntje beschouwen voor de soort. Deze hogere aantallen in 2018 zijn nog altijd slechts circa vijf procent van de aantallen van zo'n 50 jaar geleden. Omdat 2018 nu voor de Nederlandse kust hoger uitpakt, kijken we reikhalzend uit naar de Europese index van ICES WGEEL om te zien of deze verhoging ook op meer

plaatsen in Europa gemeten is. De ICES WGEEL-rapportage komt jaarlijks in november uit. Hopelijk neemt de intrek ook de komende jaren toe door het nemen van verdere maatregelen om de populatie er bovenop te helpen. De monitoring door vrijwilligers draagt hier indirect bij aan door inzicht in de aantallen en de knelpunten. Zo zijn bij Gemaal de Noord, langs de Oosterschelde, hoge dichtheden glasaal waargenomen, waardoor hier met prioriteit in 2019 een vispassage wordt aangelegd door Waterschap Scheldestromen. Ook het openen van de Kier in het Haringvliet, de aanleg van de Vismigratierivier en tal van nieuwe vispassages en verbeteringen aan bestaande vispassages, dragen hun steentje bij om aal meer intrekmogelijkheden te bieden. ■

Gebruikte bronnen

Ecologische Verbindingszone Noordzeekanaal en Ommelanden:
<https://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/water-ruimte/ecologie/ecologische/>

IUCN Rode lijst Europese aal:
<http://www.iucnredlist.org/details/60344/o>

ICES WGEEL 2017 report:
http://www.ices.dk/sites/pub/Publication%20Reports/Expert%20Group%20Report/acom/2017/WGEEL/wgeel_2017.pdf

Ploegaert, S. 2017. Kruisnetmonitoring met vrijwilligers langs de Nederlandse kust. Youtube: https://www.youtube.com/watch?v=_685bZNBMyk

Wintermans G.J.M, 2015. Trekvisaanbod langs de Waddenzee kust. Gegevensverslag voorjaar 2015; eindverslag 2012-2015. WEB-rapport 15-01 Wintermans Ecologenbureau, Finsterwolde.

Feunteun, E. (2002). Management and restoration of European eel population (*Anguilla anguilla*): an impossible bargain. Ecological engineering, 18(5), 575-591.

Met dank aan alle vrijwilligers, partners en opdrachtgevers:

Hoogheemraadschap van Rijnland, Sportvisserij MidWest Nederland, Rijkswaterstaat West-Nederland Noord, provincie Noord-Holland, hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Waternet/waterschap Amstel, Gooi en Vecht, gemeente Amsterdam, Havenbedrijf Amsterdam, Hoogheemraadschap van Delfland, waterschap Hollandse Delta, Rijkswaterstaat West-Nederland Zuid, provincie Zuid-Holland, waterschap Scheldestromen, Rijkswaterstaat Zee en Delta, provincie Zeeland, World Fish Migration Foundation en Stichting RAVON.

Tijdens een kruisnetbemonstering gevangen glasalen.

